

Res je, da je bila utile — učenost glavna gonilna sila Čopa znanstvenika, a tudi dulce — lepota in idealna ljubezen za Čopa esteta. Vsaj od l. 1821 do konca novembra 1824 je veljalo tudi zanj, kar je pobratim napisal o Črtomiru, češ, da ga »vodila ni le stara vera tja na osredok Blejskega jezera«.

Stoji: v mladosti je vsakdo romantik in poet, a ni vsakdo poklican biti predvsem le poet. Čop ni bil, pač pa Prešeren. Dve izpopolnujoči se v dnu sorodni duši.

ZAPISKI.

SLOVSTVO.

Anton Vodnik: **Vigilije**. 1923. Izdala in založila slov. kat. akad. omladina. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Lirika teh verzov je tako elementarna, da bi bili lahko postavljeni tudi v obliki nevezane besede. Vedno bi ritem uravnaval dihanje, in kjer bi bilo stavku konec, bi bilo konec tudi melodiji. Te pesmi so organizmi in lastni zakoni jih oživljajo. Te pesmi so gledanje, poslušanje, čutenje, in če hočeš gledati, poslušati, čutiti ž njimi, moraš postati on, poet. Pa tudi ti sam lahko ostaneš, in glej čudo, vse je v tebi. Če je pesnik pojoče srce vseh, potem je Vodnik pesnik, in kar nas je, ki nam njegovo srce za naša bije, smemo upati, da ne bomo zgubili stika z bodočnostjo, ne zgrešili poti nazaj v človeštvo.

Čas pa je tak in njegova huda znamenja nas begajo: Poživali se, da ti bo dobro na zemlji! Ljubi meso, da te ne križajo! Tuli zmago materije, sicer te proglašajo za otroka! Poslušamo in slišimo: Računi drdrajo ko tramvajska železnica, usode pokajo kakor puške, denar kujejo človeku na plečih. Pene tišče, ko se drže na smeh. Oči zelene ko laso mečejo po tleh, na zadavljenih obrazih bero si čast in slast.

Le pri njem je svetlo. Bridko sicer, svetlo vedno. Odkril je notranjo svetlobo in noben vihar mu je ne upihne. Le pri njem je dobro. Plaho sicer, dobro zmeraj. Ne bo ga kupil Lucifer ne s svojo svetlobo, ne s svojo dobroto. Še bi oklevali, če bi bila Vodnikova svetloba, njegova dobrota — sladka. Tako pa ni, in ker je trpkost okus vseh trpečih, delež spomina, ki ne presahne nikoli, in najsi je križanje erosa trajalo le pet let — je njegova beseda našega rodu in zategadelj nikoli dolgočasna. Sestra je umrla in na 37 straneh se vrača k bratu njena senca. (Pa že na 3., 4. strani se ti zdi, da je ta sestra mrtva od vekomaj in da se vekomaj vrača njena senca.) Zdaj je sinja meglica, ki med angeli gre, zdaj trepetanje, ki boli kakor molitev ali kesanje. Kdaj je beseda, ki kakor luč boli v srcu, kdaj smrt, ki ima oči smrti. Kot »sinjo divjačino, ki pod drevesi zveni,« jo je videl Vodnikov drug, prerano umrli G. Trakl. Sem in tja gre beseda, le da večna sestra govori z usti bravovimi in z njegovimi očmi gleda, nemi brat pa skozi prozorno sestro vidi vase.

Da vidi tudi v nas vse, ga dela tako dragocenega med nami.

»Večer
mi slika na okna
tvojo glavo ranjeno,
bridko nagnjeno
nad moj zadnji dan...«

Kdor nas je tako videl, nas je videl za vselej in utolaženi se moremo raziti: beseda nas je odrešila. Sicer pa je stran, ki je po njej ta stavek posnet, 21., vsa, kar je je, napisana za vselej.

»O lep sem v bolečini:
mesec z zvezdami iz mojih rok je vstal
nad tvojo glavo...«

So studenci krvi, ki se v njih ta mesec zrcali od pamtiveka. Šele na tej strani Vodnikove tenke poslanice je odprl oči in spregovoril.

In:
»Obliva kri me tvojega sreča.
Moja si kot smrt, ki se smehljá.«

Smrt pa je vstajenje in zato so Vigilije naš veliki matutinum. Malo jih je, ki bodo temu pritrdili: Mnogo jih je, ki jim je teh 37 Vodnikovih molitev premalo. Fanfara bodi močnejša! Stvar pa je taka, da je ni strašnejše govorice od govorice molka in da nobena puška ne bobna v ušesa, kakor bobnajo v ušesa ti žalostni prsti videca.

Vodnik je videc, odtod kot za večnost zaklenjene ustne. Če bi z veliko črko ne oznamenil redke besede, bi kdaj še mi neopozorjeni šli mimo njega. Če bi nam z rimami ne pozvonil, bi še mi kdaj menili, da govori le s seboj, brljavi stavec. »Grombesede« ni bilo treba. Zapisano je, da je Kokosehkova, Koseskega bi tudi lahko bila. Vodnik naj ne misli, da je verz 9. na 27. strani dober. A da je, je važno, ne kaj zna. In da Vodnik vzlic hrupu govori in svojo ozko luč prižiga vzlic bengalni razsvetljavi, ki se v nji preliva svet, ne more biti nikoli dovolj krepko poudarjeno.

Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
imeli smo jih — vrhu gore hrast...

Vodnik ni ne cvet ne hrast; cvet in hrast smo imeli. Vodnik je glas, ki liki žarek stopljenega jekla brizga v uho, Vodnik je barva, ki kuha žarenje do konca oči, prst je, ki mu s konice kaplja svetloba onostranskih deželâ, obljubljenih in obljubljenih, tolikokrat obljubljenih, da že ne verjamemo več. Verujmo zopet in ne bodimo malodušni!
Stanko Majcen.

Josip Stritar: **Izbrani spisi za mladino**. Priredila Fran Erjavec in Pavel Flerè. Z risbami okrasil Saša Šantel. V Ljubljani, 1923. Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 411.

Kot XI. zvezek po Učiteljski tiskarni zasnovane mladinske zbirke »Slovenski pesniki in pisatelji« — v tisku kot IV. — je izšel Stritar, ki bo prav prišel šoli in domu. Antologija je ta knjiga iz vsega Stritarja in moram reči, dokaj srečno izbrana in podana. V Stritarjevo snovanje in delovanje pelje čitavca obširen življenjepis (I—LXX), ki se docela, rekel bi skoraj dobesedno, naslanja na klasičen Prijateljev uvod v »Antologiji« in

mu zato ni kaj oporekati. Seve, Prijateljjev espri je v reprodukciji precej zbledel. Par tiskovnih napak, kakor »kolokolo« za kolokol str. XXXV., biti »svinjsko« za svinjko str. 391, bi lahko izostalo. Tudi definicija sonetov v »Tolmaču«, ki je obsežen, na str. 393 bi bila lahko popolnejša, ali pa — krajša. »Sonet je n a v a d n o lirična pesem etc.« bi moralo »navadno« pač izostati! Glede moških rim, ki »so tiste, pri katerih se rimajo samo enozložne besede«, sta se prireditelja uredila! Opomba o Mahničju na str. 388 je še tradicionalno podana; prireditelja bi bila tu lahko obširnejša in nezapeta. Od uvoda preko izbrane snovi do te opombe je dolga pot in senca »ubijalca« se utegne na ta način še dolgo vleči. Pa to le mimogrede! Oprema knjige s Šantlovimi risbami je okusna, za naše današnje razmere kar luksuriозна. Celotna zbirka bo, kakor izgleda, prvovrstno reprezentativna in jo še povzdigne dejstvo, da dobi vsak avtor svojega ilustratorja. Joža Lovrenčič.

Župančičeva Marija Stuart. K oceni dr. Preglja v 6. številki pripominjam, da ne zadene glede tega, da nima prevod potrebnega realnega komentarja, mene nobena krivda. Vodstvo zaloge šolskih knjig sem opozoril na to potrebo najmanj trikrat, a brez uspeha. Šele ko je bila knjiga dotiskana, sem dobil od omenjenega vodstva poziv, naj hitro napišem komentar. Vprašal sem za nagrado, na kar se vodstvo ni več oglasilo. Tako je izšla knjiga brez komentarja, kar ji jemlje kot šolski izdaji dober del vrednosti.

Dr. Lokar.

Fran Milčinski: Gospod Fridolin Žolna in njegova družina. Veselomodre črtice. (Splošna knjižnica št. 5.) V Ljubljani, 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna.

Slovensko humoristično slovstvo danes je skoraj — eno samo ime, Milčinski. Vsebina novega Milčinskega je dvanajst točk, ki so deloma sodobna, neosebna satira v okusu vojnega fabuliranja Milčinskega (Aprovizacija i. dr.) v št. 1, 2, 7, deloma družinstvo po vzorec onega v »Drobižu« v št. 4, 5, 6, 10, deloma pa prav pristno slovensko twainstvo št. 3, 8, 9, 11, 12. Škoda je, da bo fini besedni humor v Milčinskega satiri zapel le izobražencu, dočim bo širše čitateljstvo prešlo, ne da bi čulo.

Dr. I. Pregelj.

1. Karel Širok: **Slepi Slavčki.** Gorica, 1922. Izdalo in založilo Katoliško tiskovno društvo. Tiskarna Miroslava Jasperja na Dunaju.

2. Josip Korban: **Vitomilova železnica.** V Ljubljani, 1923. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Dve mladinski knjigi, ki zaslužita priporočila in bralcev. Zlasti Širok, čigar sedem otroških novelic izpričuje moč elementarno grabeče snovnostne domišljije in Ribičiču sorodne duševne poglobitve v vonj prave življenjske tragedije. Korbanova neprisljuna zgodba boleha sicer, ker je pisatelj za prvim, prav dobrim ekspozičionim uvodom petih poglavij obubožal v invencionarnosti in si pomagal ekstemporativno s tem, da je vcepil v vodilni zasnutek »železnice« eks-

mahinalne motive »nadgobarja«, »gosli«, »cigana« in »ščetinjenja«. Avgust Černigoj je dal Široku okusno naslovno stran in uvodne vinjete. Korbanu je naslikal lice M. Gaspari. Dr. I. P.

L. N. Tolstoj. **Hadži-Murat.** Roman. Poslovenil Vladimir Levstik. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg.

Z Levstikovim prevodom Tolstojevega »Hadži-Murata« smo dobili v izvirnika vrednem odelu eno tistih sijajnih ruskih umetnin, ki jim ve pravo vrednost šele bralec, kateri si je ob bogatem berilu iz svetovne obrusil okus. Ne vem, kako sodijo Rusi sami o tem delu Tolstega. Meni je deloma vzorec rusko tradicionalnega poemstva (Kavkaz!), deloma pa višek neke artistične, zapadnoevropske pisateljske spretnosti pri Tolstem. Cvetoča avtohtonska snov pristne folklore je v predivnem soglasju s slogom, ki je deloma književna koncesija tradicionalni rabi (prevzeteje simbolnega akorda iz novel z »okvirom«), deloma preračunjen artističen shematizem (kontrastiranje slik, n. pr. car Nikolaj — Čečenski tiran Šamil). Vonj veristične knjige je povsem Vereščaginski. Po svoji etični vsebini sodi knjiga ob Vojno in mir prav tako kakor ob historičnost slovitih mejnikov v evropski kulturi, ob Emila, Atalo, Wertherja. Dr. I. Pregelj.

Svetozár Hurban Vajansky: **Leteče sence.** Roman. Iz slovaščine preložil Fran Albrecht. V Ljubljani, 1923. Založila Tiskovna zadruga. (Prevodna knjižica 10.) Delo je bilo vredno, da se je prevedlo. Čemu, ume lahko vsak omikanec med Slovenci. Dasi roman ni široka epika, podaja vendar izčrpno in polno sliko razmer na Slovaškem v »polpretekli« dobi. Tehnika in vonj realizma je umljivo — starejšega izvora. Češki in poljski književni vplivi so tipljivi. Prevod je lepo slovenski, če izvzamem morda lapsus slov. tožilnika »hči« (59) in nekaj zabrisanosti in tujstva v prebeseđenem posnetku po izvirni barvi. Tudi »plavkasti bliski« (92) so žurnalstvo. Neka bude! Tiskovne napake so nam pa sploh postale že sine quibus non. Torej — Dr. I. Pregelj.

Maurice Maeterlinck: **Modra ptica.** Čarobna pravljica v šestih dejanjih in dvanajstih slikah. Prevel Jos. Bernot. Ljubljana, 1923. Tisk in založba Učiteljske tiskarne v Ljubljani. Maeterlinckovo ime srečujemo po pravici v knjigah slovenske slovstvene zgodovine. Tesno je namreč v zvezi z našo moderno. Že Kette ga je navajal, Cankar ga je doživel kot novo razodetje. »Monno Vanno« so igrali v Ljubljani, z Modro ptico — jaz bi dejal »sinja« — sta nas seznanila rajni dr. Zupan in dr. Budal (Slovan 1912). Enajst let smo čakali, preden smo dobili ves prevod tega znamenitega svetovnega dela, ki mu daje njega izredna novost tipično klasičnost in epohalnost. Zato pa bi glede Bernotovega prevoda opozoril predvsem na eno: Ali je ta prevod, ki sicer v svoji poljudnosti zadošča širšemu občinstvu, tudi že takšen, kakršen smemo zahtevati za delo svetovnega pomena in slovesa? Trdim, da ni. Prvič ni